ข้อเสนอแนวคิดการพัฒนาหรือปรับปรุงงาน ตำแหน่งประเภทวิชาการ ระดับผู้เชี่ยวชาญ

ของ นางทรายแก้ว อนากาศ (ผู้ขอประเมิน)
เพื่อประกอบการพิจารณาประเมินบุคคลตำแหน่งผู้เชี่ยวชาญด้านวางระบบการพัฒนาที่ดิน
(นักวิชาการเกษตรเชี่ยวชาญ)
ตำแหน่งเลขที่ ๙๘๓ สังกัด สำนักงานพัฒนาที่ดินเขต ๘

๑. เรื่อง การพัฒนาระบบการผลิตเมล็ดพันธุ์พืชปุ๋ยสดสู่การจัดตั้งศูนย์กลางเมล็ดพันธุ์ (Seed Hub) ของสำนักงานพัฒนาที่ดินเขต ๘ เพื่อการอนุรักษ์ดินและน้ำอย่างยั่งยืน

๒. หลักการและเหตุผล

การเกษตรในปัจจุบันเผชิญกับปัญหาทรัพยากรดินและน้ำเสื่อมโทรมลงอย่างต่อเนื่อง จากการใช้ปุ๋ยเคมีและสารเคมีอย่างเข้มข้น การทำเกษตรเชิงเดี่ยว และการขาดมาตรการอนุรักษ์ดินและน้ำที่เป็นระบบ ส่งผลให้ประสิทธิภาพการผลิตลดลง เกษตรกรมีต้นทุนเพิ่มสูงขึ้น และสิ่งแวดล้อมได้รับผลกระทบในระยะยาว การส่งเสริมการใช้พืชปุ๋ยสด จึงเป็นแนวทางสำคัญในการปรับปรุงบำรุงดิน เพิ่มอินทรียวัตถุ ลดการพึ่งพาปุ๋ยเคมี อนุรักษ์ความชุ่มชื้น และป้องกันการชะล้างพังทลายของดิน ซึ่งเป็นรากฐานสำคัญของการผลิตทางการเกษตรที่ยั่งยืน

สำนักงานพัฒนาที่ดินเขต ๘ มีพื้นที่รับผิดชอบ ๕ จังหวัด ได้แก่ พิษณุโลก เพชรบูรณ์ อุตรดิตถ์ เลย และพิจิตร มีเนื้อที่รับผิดชอบรวม ๒๙.๖๗ ล้านไร่ พื้นที่ทั้ง ๕ จังหวัดมีความเหมาะสมต่อการผลิตเมล็ดพันธุ์พืชปุ๋ยสด โดยเฉพาะอย่างยิ่ง ปอเทือง ซึ่งเป็นพืชปุ๋ยสดที่เกษตรกรนิยมมากที่สุด จากผลการดำเนินงานตามนโยบายการจัดหาเมล็ดพันธุ์พืชปุ๋ยสดโดยความร่วมมือกับเกษตรกรในพื้นที่ พบว่า เกษตรกรสามารถผลิตเมล็ดพันธุ์ปอเทืองรวมกันไม่ต่ำกว่าปีละ ๒๖๐ ตัน และปัจจุบันหลายจังหวัด โดยเฉพาะจังหวัดเพชรบูรณ์ ได้กลายเป็นแหล่งผลิตเมล็ดพันธุ์ปอเทืองเพื่อจำหน่ายที่สำคัญของประเทศ จังหวัดเลยก็เป็นอีกหนึ่งในจังหวัดที่สำนักงานพัฒนาที่ดินเขต ๘ ส่งเสริมการผลิตเมล็ดพันธุ์ปอเทือง เกษตรกรสามารถผลิตได้จำนวนมากและผลิตอย่างต่อเนื่อง จังหวัดพิษณุโลกและอุตรดิตถ์มีการผลิตเมล็ดพันธุ์ปอเทืองเพื่อใช้ในพื้นที่และกระจายไปยังจังหวัดใกล้เคียง และจังหวัดพิจิตรก็มีเกษตรกรที่ผลิตเมล็ดพันธุ์ปอเทืองเพิ่มขึ้นอย่างต่อเนื่อง เนื่องจากความต้องการใช้ในระบบเกษตรอินทรีย์

อย่างไรก็ตามแม้พื้นที่ดังกล่าวจะมีศักยภาพสูงในการผลิตเมล็ดพันธุ์ แต่ยังขาดการพัฒนาระบบการผลิตและการกระจายเมล็ดพันธุ์ที่ได้มาตรฐานและเพียงพอต่อความต้องการ เกษตรกรบางส่วนยังประสบปัญหาการเข้าถึงเมล็ดพันธุ์คุณภาพ ทำให้การขยายผลการใช้พืชปุ๋ยสดเพื่อการอนุรักษ์ดินและน้ำไม่ครอบคลุมเท่าที่ควร ดังนั้นการพัฒนาระบบการผลิตเมล็ดพันธุ์พืชปุ๋ยสด ควบคู่ไปกับการจัดตั้งศูนย์กลางเมล็ดพันธุ์ (Seed Hub) ภายใต้การดำเนินงานของสำนักงานพัฒนาที่ดินเขต ๘ จึงมีความจำเป็น เพื่อยกระดับคุณภาพและปริมาณเมล็ดพันธุ์ให้ได้มาตรฐาน เป็นแหล่งผลิต เก็บรักษา และกระจายเมล็ดพันธุ์ที่มีความมั่นคง สร้างเครือข่ายการมีส่วนร่วมของเกษตรกรและหมอดินอาสาในระดับจังหวัดและภูมิภาค ตลอดจนสนับสนุนการอนุรักษ์ดินและน้ำอย่างยั่งยืน และสอดคล้องกับนโยบายการพัฒนาที่ดินเพื่อความมั่นคงทางอาหารและสิ่งแวดล้อมของประเทศ

๓. บทวิเคราะห์/แนวความคิด/ข้อเสนอ และข้อจำกัดที่อาจเกิดขึ้นและแนวทางแก้ไข

๓.๑ การวิเคราะห์สถานการณ์

ศักยภาพพื้นที่การผลิตปอเทืองของสำนักงานพัฒนาที่ดินเขต ๘ ครอบคลุมพื้นที่ ๕ จังหวัด ได้แก่ พิษณุโลก เพชรบูรณ์ อุตรดิตถ์ เลย และพิจิตร ซึ่งมีความเหมาะสมต่อการปลูกพืชปุ๋ยสด โดยเฉพาะปอเทืองที่เกษตรกรนิยมมากที่สุด โดยผลผลิตปัจจุบันนั้นเกษตรกรในพื้นที่สามารถผลิตเมล็ดพันธุ์ปอเทืองได้ปีละไม่ต่ำกว่า ๒๖๐ ตัน หลายจังหวัด เช่น เพชรบูรณ์ มีบทบาทเป็นแหล่งผลิตเมล็ดพันธุ์สำคัญระดับประเทศ แต่ข้อจำกัดที่พบคือเมล็ดพันธุ์ยังขาดมาตรฐานคุณภาพและความสม่ำเสมอ ระบบจัดเก็บและกระจายเมล็ดพันธุ์ยังไม่ทั่วถึง และเกษตรกรบางส่วนยังขาดองค์ความรู้ด้านเทคโนโลยีการผลิตและการคัดเลือกพันธุ์

๓.๒ แนวความคิด / ข้อเสนอ

ควรมีการจัดตั้ง Seed Hub เป็นศูนย์กลางบูรณาการด้านเมล็ดพันธุ์พืชปุ๋ยสด ซึ่งจะมีหน้าที่ผลิตและคัดเลือกเมล็ดพันธุ์ที่มีคุณภาพ จัดเก็บและรักษาเมล็ดพันธุ์ในระบบคลังที่ได้มาตรฐาน พร้อมกระจายเมล็ดพันธุ์ไปยังเกษตรกรในพื้นที่ ๕ จังหวัด และภูมิภาคอื่น ๆ รวมถึงการถ่ายทอดองค์ความรู้และเทคโนโลยีการผลิตเมล็ดพันธุ์ให้กับหมอดินอาสาและเกษตรกรเครือข่าย สร้างเครือข่ายเกษตรกรผู้ผลิตเมล็ดพันธุ์ ในลักษณะ “เกษตรกรคู่สัญญา” เพื่อสร้างรายได้และสร้างแรงจูงใจในการผลิตเมล็ดพันธุ์ รวมทั้งยังบูรณาการความร่วมมือ ระหว่างหน่วยงาน เช่น กรมส่งเสริมการเกษตร กรมวิชาการเกษตร สหกรณ์การเกษตร กลุ่มเกษตรกร กลุ่มหมอดินอาสา และภาคเอกชน

๓.๓ ข้อจำกัดที่อาจเกิดขึ้น

๑) ด้านการผลิต

- คุณภาพเมล็ดพันธุ์ไม่สม่ำเสมอ ขึ้นกับฤดูกาลและสภาพแวดล้อม
- การจัดการหลังการเก็บเกี่ยวและการเก็บรักษายังไม่เป็นระบบมาตรฐาน

๒) ด้านการจัดการและตลาด

- ขาดระบบเชื่อมโยงตลาดและการกระจายเมล็ดพันธุ์ที่ทั่วถึง
- ความต้องการใช้เมล็ดพันธุ์ไม่แน่นอน อาจทำให้เกิดการล้นตลาดหรือขาดแคลน

๓) ด้านเกษตรกรผู้ผลิต

- ขาดความรู้ด้านเทคนิคการผลิตเมล็ดพันธุ์ที่มีคุณภาพ
- เกษตรกรบางส่วนยังมุ่งหวังผลผลิตพืชเศรษฐกิจมากกว่าพืชปุ๋ยสด

๔) ด้านงบประมาณและการสนับสนุน

- ลงทุนด้านเครื่องจักร คลังเก็บเมล็ดพันธุ์ และบุคลากร อาจเป็นภาระงบประมาณสูง
- ต้องอาศัยการสนับสนุนระยะยาวเพื่อความต่อเนื่องของโครงการ

๓.๔. แนวทางแก้ไข

๑) ด้านการผลิต

- พัฒนามาตรฐานการผลิตเมล็ดพันธุ์ (Seed Standard) และจัดทำแปลงผลิตพันธุ์ที่ได้การรับรอง
- สนับสนุนเทคโนโลยีหลังการเก็บเกี่ยว เช่น เครื่องทำความสะอาดเมล็ด เครื่องอบเมล็ด และระบบจัดเก็บที่ได้มาตรฐาน

๒) ด้านการจัดการและตลาด

- จัดตั้งระบบคลังเมล็ดพันธุ์กลางและจุดกระจายเมล็ดพันธุ์ในทุกจังหวัด
- ทำสัญญารับซื้อเมล็ดพันธุ์จากเกษตรกร เพื่อสร้างความมั่นใจด้านตลาด

๓) ด้านเกษตรกรผู้ผลิต

- จัดอบรม ถ่ายทอดความรู้ด้านการผลิตเมล็ดพันธุ์ที่ถูกต้อง
- สร้างแรงจูงใจ เช่น การจ่ายราคารับซื้อที่เหมาะสม และการสนับสนุนด้านปัจจัยการผลิต

๔) ด้านงบประมาณและการสนับสนุน

- บูรณาการงบประมาณจากหลายหน่วยงาน (กรมพัฒนาที่ดิน กรมวิชาการเกษตร องค์การบริหารส่วนจังหวัด)
- ส่งเสริมความร่วมมือกับภาคเอกชนในการรับซื้อและกระจายเมล็ดพันธุ์

๔. ผลที่คาดว่าจะได้รับ

๔.๑ ระดับผลผลิต (Output)

๑) มีระบบการผลิตเมล็ดพันธุ์พืชปุ๋ยสดที่ได้มาตรฐาน และมีปริมาณเพียงพอต่อความต้องการ

๒) มีศูนย์กลางเมล็ดพันธุ์ (Seed Hub) ทำหน้าที่ผลิต คัดเลือก เก็บรักษา และกระจายเมล็ดพันธุ์อย่างเป็นระบบ

๓) เกิดเครือข่ายเกษตรกรผู้ผลิตเมล็ดพันธุ์ ในพื้นที่ ๕ จังหวัด (พิษณุโลก เพชรบูรณ์ อุตรดิตถ์ เลย และพิจิตร)

๔) มีการจัดทำฐานข้อมูลเมล็ดพันธุ์และระบบคลังเมล็ดพันธุ์ที่สามารถตรวจสอบได้

๔.๒ ระดับผลลัพธ์ (Outcome)

๑) เกษตรกรในพื้นที่เข้าถึง เมล็ดพันธุ์พืชปุ๋ยสดคุณภาพดี ราคาที่เหมาะสมและเพียงพอ

๒) เพิ่มพื้นที่การปลูกพืชปุ๋ยสด ส่งผลให้ อินทรียวัตถุในดินเพิ่มขึ้น และคุณภาพดินดีขึ้น

๓) เกษตรกรมีรายได้เสริม จากการเป็นผู้ผลิตเมล็ดพันธุ์ในเครือข่าย Seed Hub

๔) ลดการพึ่งพาปุ๋ยเคมี ช่วยลดต้นทุนการผลิตทางการเกษตร

๔.๓ ระดับผลกระทบ (Impact)

๑) ระบบการอนุรักษ์ดินและน้ำมีความยั่งยืนและครอบคลุมพื้นที่กว้างขึ้น

๒) สนับสนุนความมั่นคงทางอาหารและการเกษตรที่เป็นมิตรต่อสิ่งแวดล้อม

๓) สำนักงานพัฒนาที่ดินเขต ๘ จะกลายเป็นต้นแบบ Seed Hub ที่สามารถขยายผลไปยังพื้นที่อื่นได้

๔) สร้างความเข้มแข็งให้แก่ชุมชนเกษตรกร และเครือข่ายการผลิตเมล็ดพันธุ์ในระดับภูมิภาค

๕) สอดคล้องกับนโยบายชาติด้านการจัดการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม

๕. ตัวชี้วัดความสำเร็จ

๕.๑ ด้านการผลิตและคุณภาพเมล็ดพันธุ์

๑) ปริมาณการผลิตเมล็ดพันธุ์ปุ๋ยสด (ตัน/ปี) ไม่น้อยกว่าระดับเป้าหมายที่กำหนด (เช่น ≥ ๒๖๐ ตัน/ปี และเพิ่มขึ้นอย่างต่อเนื่อง)

๒) สัดส่วนเมล็ดพันธุ์ที่ผ่านมาตรฐานคุณภาพ (ความงอก ≥ ๘๕% และความบริสุทธิ์ตามเกณฑ์กรมวิชาการเกษตร)

๓) จำนวนเครือข่ายเกษตรกรผู้ผลิตเมล็ดพันธุ์ที่เข้าร่วมโครงการ (ราย/กลุ่มเกษตรกร)

๔) จำนวนแปลงผลิตเมล็ดพันธุ์ที่ได้รับการรับรองมาตรฐาน

๕.๒ ด้านการจัดการและการกระจายเมล็ดพันธุ์

๑) การจัดตั้งและดำเนินงานของ Seed Hub อย่างเป็นรูปธรรม (มีระบบจัดเก็บ คลังเมล็ดพันธุ์และการกระจายเมล็ดพันธุ์ที่ชัดเจน)

๒) จำนวนจุดกระจายเมล็ดพันธุ์ในพื้นที่ ๕ จังหวัด (แห่ง)

๓) สัดส่วนเกษตรกรที่เข้าถึงเมล็ดพันธุ์คุณภาพในพื้นที่รับผิดชอบ (ร้อยละของเกษตรกรเป้าหมาย)

๔) ปริมาณการกระจายเมล็ดพันธุ์ไปยังพื้นที่ปลูกพืชปุ๋ยสด (ตัน/ปี)

๕.๓ ด้านผลลัพธ์ต่อเกษตรกร

๑) พื้นที่เพาะปลูกพืชปุ๋ยสดเพิ่มขึ้น (ไร่/ปี)

๒) รายได้เสริมของเกษตรกรผู้ผลิตเมล็ดพันธุ์ (บาท/ครัวเรือน/ปี)

๓) ระดับความพึงพอใจของเกษตรกรต่อคุณภาพเมล็ดพันธุ์และระบบ Seed Hub (ร้อยละ)

๔) จำนวนเกษตรกรที่ลดการใช้ปุ๋ยเคมีลงหลังใช้พืชปุ๋ยสด (ร้อยละของเกษตรกรเป้าหมาย)

๕.๔ ด้านผลกระทบเชิงสิ่งแวดล้อมและความยั่งยืน

๑) ปริมาณอินทรียวัตถุในดินเพิ่มขึ้นในพื้นที่เป้าหมาย (≥ ๒% ภายในระยะโครงการ)

๒) พื้นที่ที่ได้รับการอนุรักษ์ดินและน้ำด้วยการใช้พืชปุ๋ยสด (ไร่/ปี)

๓) การลดต้นทุนการผลิตทางการเกษตรของเกษตรกร (บาท/ไร่)

๔) ความต่อเนื่องในการดำเนินงาน Seed Hub หลังสิ้นสุดโครงการ (ยังคงดำเนินงานได้ด้วยตนเอง ≥ ๗๐%)

การจัดตั้งศูนย์กลางเมล็ดพันธุ์ (Seed Hub) ของสำนักงานพัฒนาที่ดินเขต ๘ เป็นโครงการที่มีความเป็นไปได้สูง เนื่องจากมีฐานการผลิตที่แข็งแรงอยู่แล้ว (โดยเฉพาะจังหวัดเพชรบูรณ์) แต่ความสำเร็จขึ้นกับการสร้างระบบมาตรฐานเมล็ดพันธุ์ การจัดการตลาด และการสนับสนุนอย่างต่อเนื่อง หากทำได้ครบวงจร จะช่วยให้เกิดการอนุรักษ์ดินและน้ำที่ยั่งยืน และเพิ่มความมั่นคงทางการเกษตรของประเทศ การจัดตั้ง Seed Hub จะช่วยให้เกิดระบบเมล็ดพันธุ์ที่มั่นคง เกษตรกรเข้าถึงเมล็ดพันธุ์ได้ทั่วถึง เพิ่มคุณภาพดิน ลดต้นทุนการผลิต และสร้างรายได้เสริม ซึ่งทั้งหมดนี้นำไปสู่การอนุรักษ์ดินและน้ำอย่างยั่งยืนและเป็นประโยชน์ต่อเกษตรกรและประเทศในระยะยาว

(ลงชื่อ) .....(ผู้ขอประเมิน)

(นางทรายแก้ว อนากาศ)

(วันที่) ๑๐ / ก.ย. / ๒๕๖๘